

VAASAN HOVIOIKEUS

PL 217

65101 VAASA

1.2.2013

Oikeusministeriö

Lainvalmisteluosasto

oikeusministerio@om.fi

Viite: Lausuntopyyntö 12.11.2012, OM 18/41/2010, Todistelutoimikunnan mietinnöstä ”Todistelu yleisissä tuomioistuimissa” (*Mietintöjä ja lausuntoja* 69/2012)

LAUSUNNON ANTAMINEN

Oikeusministeriö on pyytänyt hovioikeudelta lausuntoa edellä mainitusta mietinnöstä. Hovioikeus esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa.

Yleisiä näkökohtia

Todistelutoimikunnan toimeksianto on perusteltu, sillä 1940-luvulla voimaantullutta oikeudenkäymiskaaren (OK) 17 lukua ei siihen tehdyistä myöhemmistä muutoksista huolimatta voida pitää kaikilta osin ajantasaisena. Todistelutoimikunnan mietintö on perus- ja ihmisoikeusmyönteinen ja moderni: se sisältää periaatteellisesti merkittäviä uudistuksia, kuten anonymia todistelua ja hyödyntämiskieltoja koskevat säännökset. Lakiesitys täyttää hyvin myös toimeksiannon vaatimukset sääntelyn selkeydestä ja täsmällisyydestä: esitys on laadittu hyvällä yleiskielellä ja se on systemaattisesti selkeä. Säännösten käyttökelpoisuutta tosin saattavat heikentää runsaat säännösviitaukset, joita lakiin lienee ollut käytännön välttämättömyyksien vuoksi syytä sisällyttää. Hovioikeus kiinnittää seuraavassa huomiota eräisiin esityksen pääkohtiin.

Yleiset säännökset

Vapaata todistelua sekä todistelun kontradiktorisuutta ja välittömyyttä koskeva säännös on hyvin muotoiltu ja asiallisesti perusteltu (OK 17:1.1). Vapaata todistusharkintaa koskevassa säännöksessä (OK 17:1.2) olisi pedagogisten syiden vuoksi perusteltua säilyttää OK 17:2.1:n määräys todisteiden ”huolellisesta” harkinnasta, vaikka yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 70) toisaalta tuodaan esiin syitä, joiden vuoksi määräys esitetään poistettavaksi laista.

Riita-asian todistustaakan jakoa koskeva yleissäännös (OK 17:2.1) ja erityissäännös, jossa viitataan muuhun lainsäädäntöön ja asian laatuun pääsäännön syrjäyttävinä normeina (OK 17:2.4), ovat kannatettavia. Erityisesti ilmaus ”asian laatu” sekä siitä yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyt näkemykset ovat onnistuneet. Mietinnössä tuodaan myös OK 17:2.1:n osalta asianmukaisesti esiin se seikka, että väittämis- ja todistustaakka eivät aina välttämättä jakaudu asianosaisten välillä samalla tavalla, eikä normien erilaisten funktioiden vuoksi todistustaakan jakoa voida välttämättä aina selvittää asianosaisten välisen väittämistaakan jaon kautta.

Riita-asioiden näyttökynnys (OK 17:2.2) on kehäpäätelmä, koska näyttökynnys määrittelee sitä, milloin käsillä on riittävä näyttö. Ehdotetun OK 17:2.2:n perusteellahan voidaan sanoa, että ”riittävä näyttö on käsillä, kun seikasta on esitetty riittävä näyttö”. Määritelmä ilmaisee näin ollen parhaimmillaankin vain näytön arvioinnin lopputulosta – ei sitä vastoin sitä, milloin tuomioistuim voi katsoa, että käsillä tosiaan on riittävä näyttö. Toisin kuin mietinnössä annetaan ymmärtää, Suomessa ei ole ajantasaisia tutkimuksia, joista voitaisiin päätellä, että oikeuskäytännössä tosiasiassa noudatettaisiin kiinteästi jotakin tiettyä näyttökynnystä.¹ Oikeuskirjallisuudessa tällaiseksi näyttökynnnykseksi on useita tilanteita ajatellen esitetty ”järkevää näyttöenemmyyttä”, mikä vastannee myös oikeuskäytännössä omaksuttuja linjauksia; empiiristä tutkimusta asiasta ei kuitenkaan ole. Oikeuskirjallisuudessa myös katsotaan, että perusteita puhua kaikkiin ratkaistaviksi tuleviin tilanteisiin soveltuvasta näyttökynnnyksestä ei ole, vaan näyttökynnys vaihtelee ainakin juttutyypeittäin. OK 17:2.4, jossa viitataan muuhun lainsäädäntöön ja asian laatuun, onkin systemaattisesti tärkeä täydennys, joka vastaa alan perusoppikirjassa esitettyä kantaa.²

Hovioikeus kannattaa mietinnössä esitettyjä säännöksiä OK 17:3-5.

Esitetyn OK 17:6:n sanamuoto 1 momentin 1 kohdan osalta vaikuttaa olevan ristiriidassa yksipuolisen tuomion antamista koskevien säännösten kanssa: yksipuolinen tuomiohan voidaan vastapuolen vaatimuksesta antaa, jos yksipuolisen tuomion uhalla tuomioistuimeen kutsuttu asianosainen jää pois istunnosta (ks. OK 12:10.1/1 ja 2 mom.). Lisäksi 2 kohta voi joutua ristiriitaan OK 12:10.1/2:n kanssa, jonka nojalla yksipuolinen tuomio voidaan vastapuolen vaatimuksesta antaa, jos asianosainen ei anna pyydettyä kirjallista lausumaa, josta ilmenee hänen kantansa pyynnössä esitettyihin kysymyksiin (ks. myös OK 12:10.2). Edelleen 1 kohta näyttää olevan ristiriidassa istunnosta poistumista koskevan OK 12:23:n kanssa. Kun tarkoitus ilmeisesti ei ole tämän uudis-

¹ Ks. tältä osin mietinnön s. 72, jossa todetaan säännöksen ilmaisevan ”jo nykyisin noudatettavan näyttökynnnyksen”. Hannu Tapani Klamini ja hänen Oikeus ja totuus-tutkijaryhmänsä artikkelissa ”Täysi näyttö: teoriaa, asenteita ja todellisuutta” (Lakimies 1988 s. 467-489) käsitelty, jo melko iäkkään kyselytutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että ainakin silloin, kun tuomioistuinjuristeja on pyydetty arvioimaan kynnnyksiä numeerisesti, vastausten hajonta on suppeassakin otoksessa ollut runsasta. Tämä voi tosin johtua siitä, että numeerinen arviointi ei liene paras mahdollinen tapa analysoida näyttökynnnyksen edellyttämää todennäköisyyttä sekä niiden merkitystä tuomioistuinikäytännössä tapahtuvassa näytön arvioinnissa.

² Ks. Juha Lappalainen: Näytön arviointi, teoksessa *Dan Frände* (toim.): Prosessioikeus. 4. uud. p. 2012 s. 700.

tuksen yhteydessä muuttaa mainittua sääntelyä, säännösten suhdetta lienee syytä selvittää esim. rajaamalla dispositiiviset riita-asiat mainittujen kohtien sanamuodon ulkopuolelle.

Esitetyn OK 17:7:n osalta hovioikeus toteaa, että käsittelymenetelmän lähtökohtaisesta noudattamisesta huolimatta oikeudella on syytä säilyttää nykyisessä laissa olevin rajoituksin mahdollisuus rikastaa todistusaineistoa viran puolesta dispositiivisissakin riita-asioissa (OK 17:8), koska esitetyssä muodossa säännös sulkee pois esim. mahdollisuuden hankkia vakuutuslääketieteellinen asiantuntijalausunto Valviralta, jos virasto ryhtyy niitä jälleen antamaan. Säännösehdotus voikin vakuutusriidoissa johtaa yksityisten asianosaisten oikeusturvan heikkenemiseen.

Hovioikeus kannattaa mietinnössä esitettyjä säännöksiä OK 17:8 ja 9. Esitetyn OK 17:9:n, jossa jokaiselle säädetään lähtökohtainen velvollisuus sallia katselmuksen toimittaminen, osalta hovioikeus esittää lakiin tehtäväksi täsmennystä oikeudenkäynnin menettelyjulkisuudesta. Sen paremmin toimikunnan mietinnön kuin oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (YTJulkL, L:ssa 370/2007) perusteella ei nimittäin ole täysin selvää, onko henkilöllä, jonka kodissa katselmus toimitetaan, velvollisuus sallia myös yleisön läsnäolo katselmuksessa, jollei käsillä ole YTJulkL 15:ssä tarkoitettuja perusteita rajoittaa menettelyjulkisuutta. Koska katselmuksen toimittaminen jonkun kotona tosiasiaa merkitsee tunkeutumista tämän kotirauhan piiriin ja kun jokaisella lienee ainakin oikeudenkäynnin ulkopuolella oikeus kieltää vierailta pääsy kotiinsa, olisi lakiin syytä sisällyttää säännös, jossa kysymykseen kotirauhan suojan ja oikeudenkäynnin julkisuuden välisestä rajanvedosta otettaisiin nimenomainen kanta. Tätä hovioikeuden käsityksen mukaan voinevat edellyttää jo perusoikeuksien rajoittamisedellytykset.

Velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta

Hovioikeus toteaa, että mietinnössä esitetyt säännökset (OK 17:10–23) ovat kannatettavia. Todistamiskieltosäännösten keskittäminen yhteen lakiin on lainsäädännön systematiikan kannalta perusteltu ratkaisu, vaikkakin lakiesitys sisältää tältä osin lukuisia sisäisiä viittauksia, mikä tekee sääntelystä paikoin vaikeaselkoista. Lääkäriä ja muuta terveydenhuollon ammattihenkilöä koskeva OK 17:14, erityisesti sen 3 momentti, jossa vaitiolovelvollisuudesta päättäminen jätetään tuomioistuimen harkintaan, on onnistunut. Pappia koskevan todistamiskiellon ulottaminen uskonnonvapauslaissa tarkoitettujen, rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien pappeihin tai muihin vastaavassa asemassa oleviin henkilöihin on perusteltua. Asianosaisen lähiomaisen kieltäytymisoikeuden subjekteja koskeva sääntely on nykyistä ajantasaisempi, ja mietinnön kanta, jossa kieltäytymisoikeutta ei uloteta asianomistajana olevaan lähiomaiseen, jolla ei ole vaatimuksia, selkiyttää oikeuskäytännössä ilmennyttyä epäyhtenäisyyttä tämän kysymyksen osalta.

Kirjallisen todisteen käyttökielto ja todisteen hyödyntämiskielto

Hovioikeus kannattaa sitä, että dispositiivisissa riita-asioissa lisätään mahdollisuutta korvata todistajan kuuleminen tuomioistuimessa yksityisluonteisella kirjallisella kertomuksella, jos asianosaiset siihen suostuvat. Sitä vastoin siltä osin kuin mietinnössä ehdotetaan rikoslain 20 luvun 1:7:ssä tarkoitettujen seksuaalirikosten asianomistajien tuomioistuimessa tapahtuvan henkilökoh-taisen kuulemisen korvaamista esitutkinnassa tehdyllä tallenteella, hovioikeus viittaa mietintöön sisältyvään AA, OTL *Markku Fredmanin* eriävään mielipiteeseen sekä yhtyy kaikilta osin siinä esi-tettyihin näkökohtiin, joita tällaisen järjestelyn omaksumista vastaan on esitetty ja joilla mainittu-jen rikosten asianomistajille oikeudenkäynnistä aiheutuvaa haittaa voidaan pyrkiä rajoittamaan.

Hovioikeus kannattaa lainvastaisesti hankittujen todisteiden hyödyntämiskieltoa koskevien säännösten ottamista lakiin, koska hyödyntämiskielloilla voitaneen tapauskohtaisesti estää se, et-tä oikeudenkäynnistä muodostuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan vastaisella tavalla epäoikeudenmukainen. Säännösten ottamisesta lakiin seurannee kuitenkin väistämättä hyödyn-tämiskieltovaatimusten lisääntyminen. Ottaen huomioon hyödyntämiskiellon asettamisedellytys-ten joustavuus sekä niiden mietinnössäkin mainittu liityntä Euroopan ihmisoikeustuomioistui-men oikeuskäytäntöön, voidaan olettaa, että säännösten soveltaminen muodostuu ainakin alku-vaiheessa hankalaksi. Tosin mietinnössä on tuotu esiin myös vapaan todistelun periaatteeseen nojautuva pääsääntö, jonka mukaan todisteet ovat lähtökohtaisesti hyödynnettävissä.

Koska hyödyntämiskiellon edellytykset voinevat ainakin osin liittyä pääasiaratkaisun kannalta re-levantteihin kysymyksiin, hovioikeus esittää harkittavaksi, että laki mahdollistaisi hyödyntämis-kiellon ratkaisemisen tuomioistuimen harkinnan mukaan vasta pääasian yhteydessä. Jos asian-osaisille annetaan mahdollisuus lausua todisteen hyödyntämisestä ja esittää hyödyntämiskielto-vaatimuksen kannalta relevantti näyttö, ja jos nämä voivat prosessitoimissaan myös varautua hyödyntämiskiellon asettamiseen, vaatimuksen ratkaiseminen vasta pääasian yhteydessä ei liene oikeusturvaongelma, vaikka lähtökohtaisesti asianosaisille tulisi olla selvää, mikä on lainmukaista oikeudenkäyntiaineistoa. Hyödyntämiskiellon ratkaiseminen vasta pääasian yhteydessä olisi pe-rusteltua myös siksi, että tuomioistuin voisi näin perusteellisesti harkita esimerkiksi sitä, mikä merkitys vaatimuksen kohteena olevalla todisteella asian ratkaisemisen kannalta todella on.

Hovioikeus kannattaa myös sitä, että hyödyntämiskieltoa koskevassa pykälässä säädetään itse-kriminointisuojaan liittyvistä kysymyksistä. Hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota myös sii-hen, että konkurssipesän pesänselvitystä ei voitane pitää säännösehdotuksessa tarkoitettuna ”muuna viranomaismenettelynä”. Oikeusministeriön Internet-sivuilla 1.2.2013 olevan tiedon mukaan lakiin otetaan määräykset konkurssivelallisen oikeudesta vaieta pesänselvityksessä, jos häntä epäillään tai syytetään rikoksesta. Itsekriminointisuoja koskevaan momenttiin olisi ken-ties johdonmukaisuuden vuoksi syytä lisätä määräys siitä, että konkurssivelallisen antamia tieto-jakaan ei voida hyödyntää näyttönä häntä koskevassa rikosasiassa, jos tieto on annettu hänen ol-

lessaan rikoksesta epäiltynä todisteen antamis- tai luovuttamishetkellä tai joka oli muuten tällöin vireillä. Määräyksellä voidaan olettaa olevan merkitystä erityisesti siinä tapauksessa, jos todistelu koskevat säännökset tulevat voimaan ennen konkurssilakiin tehtäviä muutoksia sekä myös niissä tilanteissa, joissa konkurssilain velvoitteita ei ole lain voimaantulon jälkeen noudatettu.

Anonymistia todistelusta ja asianomistajan ensisijaisesta syyteoikeudesta

Hovioikeus kannattaa anonyymin todistelun käyttöönottamista. Se on tärkeä keino parantaa todistajansuojelua, mutta toisaalta se merkitsee poikkeusta eräistä keskeisistä oikeudenkäyntimenettelyä koskevista periaatteista, minkä vuoksi sen käyttämisen on oltava poikkeuksellista. Tämä seikka on otettu asianmukaisesti huomioon anonyymin todistelun esitetyssä soveltamisalassa. Myös anonymiteetin ratkaiseminen ennen pääasian käsittelyä on tarkoituksenmukaista, samoin kuin mietinnössä esitetyt tekniset ynnä muut toimenpiteet, joilla anonyymin todistajan kuulustelu voidaan toteuttaa tämän henkilöllisyyden salassapidon mahdollistavalla tavalla.

Mietinnössä ei ole onnistuneesti perusteltu sitä, miksi pääasiaa käsittelevä tuomioistuimien ei saa anonyymin todistajan henkilöllisyyttä tietoonsa (s. 60–61).³ Mietinnössä omaksuttu kanta vastaa oikeusministeriön aikaisemman työryhmämietinnön (2005:5, *Anonyymi todistelu ja peitepoliisin oikeus osallistua rikollisryhmän toimintaan*) kantaa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimusmääräykset ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö eivät hovioikeuden käsityksen mukaan estä sitä, että pääasiaa käsittelevä tuomioistuin saisi tietää anonyymin todistajan henkilöllisyyden. Sitä vastoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä voidaan eräiden tapausten osalta päätellä, että tuomioistuimen riippumattoman tuomiovallan käyttäjänä tulisi tietää anonyymin todistajan henkilöllisyys, koska se osaltaan merkitsee tärkeää vastapainoa niille haitoille, joita vastaajan puolustukselle anonymistia todistelusta aiheutuu.⁴ Tällaisen päätelmän on myös mainitun aikaisemman mietinnön osalta esittänyt OTT *Matti Pellonpää*.⁵

³ Mietinnössä ei tosin todeta tätä nimenomaisesti, mutta ajatus voitaneen päätellä siitä, että anonymiteetistä päättänyt tuomioistuin ei voi käsitellä pääasiaa (s. 61).

⁴ Ks. esim. *Pesukic v. Itävalta* 6.12.2012, jossa sopimusloukkausta ei todettu, kun anonyymin todistajan henkilöllisyys oli ollut tuomioistuimen tiedossa, tuomioistuimelle oli kerrottu tämän maineesta, rikosrekisteristä ja uskottavuudesta, minkä lisäksi anonyymia todistajaa oli kuulusteltu oikeuden täydessä kokoonpanossa, jolloin kaikki tuomarit olivat voineet saada henkilökohtaisia vaikutelmia hänestä ja hänen vastauksistaan. Myös *Doorson v. Alankomaat* 26.3.1996- tapauksessa, jossa sopimusloukkausta ei todettu, kiinnitettiin huomiota siihen, että tutkintatuomari oli tiennyt anonyymin todistajan henkilöllisyyden, eikä anonymi todistelu ollut jutussa ainoa tai ratkaiseva näyttö. *van Mechelen v. Alankomaat* 23.4.1997 -tapauksen, jossa sopimusloukkaus todettiin, tosiseikasto oli pitkälti samanlainen kuin *Doorson*-tapauksessa, tosin sillä erolla, että todistajat olivat poliiseja; *van Mechelen* -tapauksessa EIT:n enemmistö totesi sopimusloukkauksen, vaikka asiaa tutkinut tuomioistuin oli tiennyt todistajien henkilöllisyyden sekä sen, että nämä olivat virkavalan vannoneita poliiseja. Vähemmistö kiinnitti yhtenä seikkana huomiota tähän kysymykseen katsoessaan, että sopimusloukkausta ei ollut käsillä. Tapauksessa *Windisch v. Itävalta* 27.9.1990 sopimusloukkaus todettiin muun ohessa siksi, koska tuomioistuinkaan ei ollut tiennyt anonymien todistajien henkilöllisyyttä.

⁵ *Matti Pellonpää*: Under vilka förutsättningar kan anonyma vittnesmål och annan anonym bevisning accepteras? Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT) 2008 s. 148-154, tässä s. 153-154 viitteineen.

Mahdollinen vastaaja koskeva ennakkokäsitys ei ole vakuuttava peruste mietinnössä esitetylle järjestelylle: asianosaisen taholta todistajaan tai tämän läheiseen kohdistettu, objektiivisesti arvioiden vakava uhka on nimittäin pääteltävissä jo siitä, että todistajalle on myönnetty anonymiteetti. Myöskään tuomioistuimen yksityisten tietojen käyttökielto ei voine olla pätevä peruste tuomioistuimen tietämättömyydelle todistajan henkilöstä, koska kieltoa on tyypillisesti perusteltu menettelyn ongelmallisuudella kontradiktorisuuden kannalta: prosessi ei ole asianosaisten kannalta läpinäkyvä silloin, kun tuomioistuin käyttää yksityisiä tietojaan, joita asianosaisilla ei ole mahdollisuus kommentoida. Kun vastaaja voi esittää anonyymille todistajalle kysymyksiä, ongelmaa ei liene siitä, että tuomioistuin tietää todistajan henkilöllisyyden.

Yksityisten tietojen käyttökielto voi myös koitua vastaajan vahingoksi: jollei tuomioistuin tiedä anonyymin todistajan henkilöllisyyttä, todistusharkinnassa ei voida ottaa huomioon esimerkiksi sitä, että anonyymi todistaja kuuluu vastaajan kanssa samaan rikollisjärjestöön, minkä johdosta anonyymillä todistajalla saattaa olla motiivi kertoa asioista totuudenvastaisesti.⁶ Painavat syyt muutenkin puoltavat sitä, että pääasiaa käsittelevän tuomioistuimen on saatava tietää anonyymin todistajan henkilöllisyys. Tuomioistuimen velvollisuus valvoa, että anonyymille todistajalle ei esitetä tämän henkilöllisyyden paljastavia kysymyksiä, käy näet tosiasiasa mahdottomaksi täyttää, jollei tuomioistuin tiedä tämän henkilöllisyyttä: anonyymi todistaja voi käytännössä itse päättää, vastaako hän kysymykseen, mikä heikentää myös vastaajan puolustautumismahdollisuuksia.

Hovioikeus kannattaa mietinnössä esitettyä ajatusta asianomistajan ensisijaisesta syyteoikeudesta luopumisesta. Asianomistajan ensisijainen syyteoikeus sopii huonosti yhteen anonyymin todistelun kanssa, mutta mietinnössä esitetyt näkökohdat asianomistajan ensisijaisesta syyteoikeudesta luopumisesta ovat myös muuten perusteltuja.

Mitä tulee mietinnössä esitettyihin ajatuksiin anonyymin todistajan häntä todistajana kuulusteltaessa tekemäksi epäillyn rikoksen ja anonymiteettiä myönnettäessä mahdollisesti tehdyn virkarikoksen saattamisesta syytteeseen ROL 7 luvun mukaisessa järjestyksessä, hovioikeus toteaa, että ehdotettu järjestely, jossa tuomioistuin ”alustavassa tutkinnassa” arvioisi syytteen nostamisen edellytyksiä, ei sovi yhteen tuomioistuimen roolin kanssa. Hovioikeus hyväksyy sinänsä ajatuksen, jonka mukaan rangaistusvaatimusta ei tulisi voida käyttää keinona anonyymin todistajan henkilöllisyyden paljastamiseen – mutta väärinkäytösten ehkäisemistavoite on toteutettava jollakin toisella tavalla. Lakiesityksen jatkokäsittelyssä tulisikin selvittää sitä mahdollisuutta, voidaanko mainitunlainen alustava tutkinta määritellä jonkin toisen viranomaisen tehtäväksi.

⁶ Mietinnössähän vastaajan rikoskumppanit ja tämän kanssa samaan rikollisryhmään kuuluvat henkilöt on mainittuna yhtenä henkilöryhmänä, johon todistajina oletettavasti kohdistetaan uhkailua (s. 39).

Asianosaisesta, todistajasta ja asiantuntijasta sekä todistelumenettelystä pääkäsittelyssä ja sen ulkopuolella

Hovioikeus kannattaa mietinnössä esitettyä ajatusta kuultavien ryhmän poistamisesta, mutta toteaa, että esitettyyn OK 17:44.1:tiin otettavaksi ehdotetut säännökset niistä henkilöistä, jotka eivät anna vakuutusta, merkinnee tosiasiaassa kuultavien ryhmän säilyttämistä laissa: nykyäänkään säännöksessä mainittuja henkilöitä ei voida kuulla todistajina, eikä sinänsä perustellulla terminologisella täsmennyksellä näin ollen liene juuri käytännön merkitystä.⁷ Hovioikeus toteaa olevan jossakin määrin epä johdonmukaista, että asianomistajaa, joka ei ole käräjäoikeudessa esittänyt vaatimuksia, kuullaan käräjäoikeudessa todistajana ja hovioikeudessa asianosaisena, jos tämä hakee muutosta rangaistusvaatimukseen. Hovioikeus kannattaa todistajanvalasta ja asianosaisen totuusvakuutuksen nojalla kuulemisesta luopumista sekä asiantuntijatodistelua koskevia säännöksiä, viimeksi mainittuja tosin sillä edellä mainitulla rajauksella, että dispositiivisissa riita-asioissa oikeudella tulisi säilyttää mahdollisuus nimetä asiantuntija viran puolesta.

Hovioikeus kannattaa todistelumenettelyä pääkäsittelyssä koskevia säännöksiä sillä varauksella, että vuorokuulustelujärjestelmään soveltuu huonosti esitetyssä OK 17:43.1:ssa tuomioistuimelle asetettu velvoite tarvittaessa tiedustella kuultavan uskottavuuteen vaikuttavia seikkoja. Velvoitteella lienee tarkoitettu ajantasaistaa voimassa olevan OK 17:28.1:n määräyksiä, mutta oikeuskäytännössä mainittu lainkohta on todistajan uskottavuutta koskevien seikkojen tiedustelun osalta kokenut *desuetudon*, eikä mainitunlaista veloitetta liene perusteltua ottaa uuteen lakiin. Todistajan uskottavuutta koskevat seikat nimittäin tulevat yleensä riittävästi esiin pää- ja vasta-kuulustelussa – ja jolleivät tule, tuomioistuin voi kysyä niitä vielä täydentävässä kuulustelussakin. Todistelun kontradiktorisuusvaatimuksen sekä tuomioistuimen ja asianosaisten roolinjaon kannalta perusteltu on esitetty OK 17:54, jossa säädetään asianosaisille velvoite käydä kirjallisessa muodossa oleva todiste tai katselmuskohde tarpeellisilta osiltaan läpi pääkäsittelyssä.

Hovioikeus kannattaa myös todistelumenettelyä pääkäsittelyn ulkopuolella koskevia säännöksiä ja pitää erityisen perusteltuna pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotetun todistelun toisintamista pääkäsittelyssä koskevan sääntelyn uudistusehdotuksia. Myös ehdotettu OK 17:55, joka koskee lykättävässä pääkäsittelyssä vastaanotettavan näytön toisintamista myöhemmässä käsittelyssä, on perusteltu. Säännökset tehostavat oikeudenkäyntimenettelyä, ja pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotetun todistelun toisintamista pääkäsittelyssä koskeva sääntely (erit. OK 17:59.1) myös korostaa asianosaisten intressiä olla paikalla todistelua vastaanottaessa.

⁷ Tosin tältä osin on huomattava, että esitettyyn lakiin ei enää sisälly OK 17:18.1:n kaltaista säännöstä, jossa asianosaiseen riita-asiaassa rinnastetaan ”se, jonka hyväksi tai jota vastaan asiassa annettava tuomio tulee voimaan, niin kuin se olisi annettu oikeudenkäynnissä, jossa hän on ollut asianosaisena”.

Hovioikeus kannattaa myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 lukuun lisättäväksi ehdotettua 4 §:ää, jossa syyttäjä veloitetaan toimittamaan tuomioistuimelle säännöksessä mainitut objektit tuomioistuimen määräämällä tavalla.

Mietintö on laadittu hovioikeuden presidentti Olli Varilan johdolla työryhmässä, jonka jäseniä ovat olleet hovioikeudenneuvos Kari-Matti Kauppila ja hovioikeuden viskaali Timo Saranpää.

Vaasassa 1.2.2013

Olli Varila
Hovioikeuden presidentti

Sirpa Virkkala
Kansliapäällikkö